

REACT-EU FINANSĒJUMA LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS ATVESEĻOŠANAI PĒC COVID-19 KRĪZES IZVĒRTĒJUMS

Izvērtējuma mērķis

Novērtēt Latvijai piešķirtā REACT-EU finansējuma **lietderību, efektivitāti, ietekmi un iekļautību**, kā arī to, kā šie resursi palīdzējuši izpildīt jauno īpašo tematisko mērķu uzdevumus, ņemot vērā Covid-19 īpašos rādītājus darbības programmā “Izaugsme un nodarbinātība”. Izvērtējums veikts, ņemot vērā īstenoto pasākumu ietekmi uz dažādām nozarēm, t.sk., veselības nozari, izglītības nozari, pētniecības nozari, nodarbinātību, kultūras jomu, uzņēmējdarbības atbalstu, reģionālo attīstību un atbalstu pašvaldībām.

Galvenie izvērtējuma uzdevumi

Izvērtēt, vai atbalstītie pasākumi ir pietiekami un atbilstoši Covid-19 krīzes seku mazināšanā Latvijā;

Sniegt analīzi par rezultātiem attiecībā uz izvirzītajiem mērķiem REACT-EU finansētajos projektos;

Identificēt problēmas un šķēršļus sekmīgākai pasākumu ieviešanai;

Izvērtēt, vai pasākumu īstenošanā ievēroti iekļaujoši aspekti, kā horizontālās prioritātes “Vienlīdzīgas iespējas”, kā arī “Ilgtspējīga attīstība” aspekti.

Metodes un datu avoti

Literatūras analīze

Iepriekš veiktie pētījumi un MK noteikumi

Datu analīze

KPVIS, CSP un citu statistikas datu analīze

Intervijas

Ar nozaru ministrijām, atbildīgajiem par pasākumu ieviešanu u.c.

Aptaujas

Pašvaldību un plānošanas reģionu anketēšana

Veselības nozare

- Covid-19 pandēmija spilgti parādīja, cik būtiska veselības aprūpes nodrošināšanai ir attīstīta veselības aprūpes infrastruktūra. Tā ir bijusi ne tikai **kritisks faktors pandēmijas seku mazināšanā**, bet arī pamats efektīvai reaģēšanai uz citām veselības krīzēm nākotnē.
- REACT-EU finansējums būtiski palīdzēja mazināt Covid-19 pandēmijas sekas, uzlabojot veselības sistēmu, pacientu aprūpi un inovācijas. Tas **atbalstīja ārstniecības iestāžu modernizāciju un NMPD darbinieku motivācijas sistēmas ieviešanu**, lai mazinātu fizisko un psihoemocionālo slodzi.
- REACT-EU finansējums galvenokārt ieguldīts veselības infrastruktūrā, taču globālās krīzes būtiski ietekmēja būvniecības sektoru. Būvuzņēmējiem radās **izaicinājumi ar izmaksu pieaugumu un piegāžu ķēžu pārrāvumiem**, kas apgrūtināja projektu iekļaušanos ES fondu termiņos.
- Pasākuma ieviešanā ir **nodrošināti iekļaujošie aspekti** attiecībā uz horizontālo prioritāti “Vienlīdzīgas iespējas” un pilnībā nodrošināta horizontālā principa „Ilgtspējīga attīstība” ievērošana.

Veselības nozares rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.5.	Uzlaboto ārstniecības iestāžu skaits , kurās attīstīta infrastruktūra veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanai	7	5	71,4%
13.1.5.	Attīstītās infrastruktūras vērtība Covid-19 seku mazināšanai	51 573 785	33 415 353	64,8%
14.1.3.	ESF aktivitāšu vērtība , lai cīnītos pret Covid-19 pandēmiju	4 259 331	4 259 331	100%
14.1.3.	Veselības aprūpes personāls , kas saņēmis ESF atbalstu	1 146	1600	139,7%

Izglītības nozare

- REACT-EU finansējums būtiski **veicinājis izglītības iestāžu digitalizāciju Latvijā**, īpaši Covid-19 izaicinājumu laikā, uzlabojot datortehnikas pieejamību un palielinot iespējas attālinātai mācībām un digitālo prasmju attīstībai.
- Investīcijas infrastruktūrā un aprīkojumā ir **uzlabojušas mācību vidi un veicinājušas mūsdienīgu mācīšanās pieredzi**, palielināta izglītības pieejamība, atbalstītas jaunas mācīšanās metodes, integrējot digitālās tehnoloģijas mācību procesā.
- **Lielākais šķērslis bija iepirkumu process**, kas aizkavēja datoru piegādes izglītības iestādēm, kad tie visvairāk bija vajadzīgi tiešsaistes mācībām. Zinātniskajām institūcijām trūkst pieredzes iepirkumu veikšanā ārpus ES, un ir problēmas ar e-parakstu atzīšanu starptautiski.
- Pasākumu īstenošanā **nodrošināti iekļaujoši aspekti** attiecībā uz horizontāliem principiem “Vienlīdzīgas iespējas” un “Ilgtspējīga attīstība” atbilstoši darbības programmā “Izaugsme un nodarbinātība noteiktajam, kā arī nodrošināta atbilstība zaļā iepirkuma prasībām.

Izglītības nozares rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.2.2.	Izglītības iestādes, kuras saņēmušas mācību procesa nodrošināšanai nepieciešamo informācijas un tehnoloģiju aprīkojumu	614	524	85,3%
13.1.2.2.	Finansējuma apjoms IT izglītībai saistībā ar COVID-19	14 966 733	15 164 891	101,3%

Pētniecība

- Pasākums ir **devis svarīgu ieguldījumu veselības aprūpes un sabiedrības veselības jomās** Covid-19 krīzes seku mazināšanai Latvijā.
- **Tika meklēti risinājumi** Covid-19 infekcijas ātrākai noteikšanai, individuālo aizsardzības līdzekļu izstrādei, infekcijas izplatības ierobežošanai, jaunu ārstēšanas metožu attīstībā un citām darbībām, lai pēc iespējas mazinātu Covid-19 infekciju.
- Atbalstot investīcijas veselības aprūpes pētījumos un pāreju uz digitālo un zaļo ekonomiku, **pasākums veicināja komercializētu tehnoloģiju, inovāciju, produktu, patentu un preču zīmju izstrādi**. Projekti bija vērsti uz Covid-19 seku pārvarēšanu, pozitīvi ietekmējot zinātnisko personālu, ZI kapacitāti, sadarbību ar uzņēmumiem un valsts sociālekonomisko attīstību.
- ZI līmenī galvenie administratīvie šķēršļi ir saistīti ar **smagnējām un ilgām iepirkumu procedūrām, projektu administrēšanu un vadīšanu**, kā arī ar rezultātu komercializāciju un publicēšanu.
- Pasākuma ieviešanā ir **nodrošināti iekļaujošie aspekti**, ņemts vērā horizontālais princips “Vienlīdzīgas iespējas”, kā arī ievērota “Ilgtspējīga attīstība”.

Pētniecības jomas rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.2.1.	Jauno produktu un tehnoloģiju skaits, kas ir komercializējami un kuru izstrādei sniegts atbalsts	30	16	53,3%
13.1.2.1.	P&A granti COVID-19 ārstēšanai (medikamenti) un vakcīnām (kopējās publiskās izmaksas)	2 000 000	2 108 227	105,4%

Kultūras nozare

- Covid-19 krīze būtiski ietekmēja kultūras sektoru, apdraudot tā spēju piedāvāt daudzveidīgus pasākumus. REACT-EU finansējums palīdzēja mazināt krīzes sekas, **atbalstot jaunus kultūras projektus, stiprinot organizāciju finansiālo stabilitāti un veicinot pasākumu apmeklējumu.**
- Pasākuma ietvaros atbalstīti projekti, kas veicināja profesionālās mākslas pieejamību Rīgā, Pierīgā un reģionos, kā arī sniedza atbalstu kino nozarei. Tas **pozitīvi ietekmēja kultūras pieejamību** visā Latvijā, radot rezultātus ar plašu pielietojumu gan valstī, gan starptautiski.
- NVO projektu īstenotāji **saskārās ar izaicinājumiem, kas saistīti ar projektu pārvaldību**, jo īpaši sarežģītās KPVIS sistēmas dēļ, kas prasīja daudz laika un resursu. Valsts atbalsta nosacījumu pārbaudes radīja papildu administratīvo slogu KM un NKC, un projektu termiņi tika ietekmēti gan ilgstošās MK noteikumu izstrādes, gan īsā realizācijas laika dēļ.
- Pasākumi īstenoti, pilnībā **ievērojot horizontālās prioritātes** "Vienlīdzīgas iespējas" un "Ilgtspējīga attīstība" principus.

Kultūras nozares rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.4.	Atbalstīto kultūras nozares organizāciju skaits	46	46	100%
13.1.4.	Attīstīti jauni pakalpojumi	46	54	117,4%

Nodarbinātība

- Bezdarbnieki, NEET jaunieši un bezdarba riskam pakļautās personas Covid-19 laikā saskārās ar darba tirgus izmaiņām, piemēram, darbavietu zaudēšanu un reģionālām atšķirībām. Tādēļ bija nepieciešamas apmācības, lai attīstītu prasmes un zināšanas. REACT-EU **nodrošināja individuālu pieeju, sadarbojoties ar NVA, JSPA, izglītības iestādēm, uzņēmumiem un NVO.**
- Visi **plānotie rādītāji ir sasniegti** un daudzos gadījumos pārsniegti, kas apliecina lielu pieprasījumu un veiksmīgu projektu īstenošanu. Covid-19 laikā daudzi pieaugušie saskārās ar grūtībām attālinātā darbā datorprasmju trūkuma dēļ, tāpēc datorprasmju uzlabošana bija būtiska ekonomikas atveseļošanai.
- Galvenie izaicinājumi - **sarežģītās administratīvās procedūras**, dubultā finansējuma riska vadība un īsais laika posms projektu īstenošanai.
- ➤ Pasākumu ieviešanā ir **nodrošināti iekļaujošie aspekti** attiecībā uz horizontālā principa “Vienlīdzīgas iespējas” īstenošanu.

Nodarbinātības jomas rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.4.	Atbalstīto kultūras nozares organizāciju skaits	46	46	100%
13.1.4.	Attīstīti jauni pakalpojumi	46	54	117,4%

Uzņēmējdarbība

- Covid-19 periods radīja lielus izaicinājumus uzņēmumiem, ietekmējot apgrozījumu, finansējumu, piegādes un eksportu. **Lai mazinātu šo ietekmi, uzņēmējdarbības atbalstam tika investēti vairāk nekā 60 milj. EUR**, piedāvājot aizdevumus, konkurētspējas veicināšanu un darbinieku apmācības. 2021. gadā uzņēmumu rādītāji uzlabojās, un REACT-EU atbalsts 2022. gadā veicināja šo uzlabošanos.
- Visi plānotie **pasākumu rādītāji ir sasniegti un daudzos gadījumos ievērojami pārsniegti**, pateicoties savlaicīgām pasākumu ieviešanas noteikumu izmaiņām, piemēram, īsāki apmācību kursi, mazāks atbalsta apjoms vienam gala labuma guvējam.
- **Lielākie izaicinājumi projektu ieviešanā bija saistīti ar īsiem termiņiem**, piegādes ķēžu un loģistikas traucējumiem. Papildu grūtības radīja lielais administratīvais slogs pie neliela finansiālā atbalsta (5000–10 000 EUR).
- Projektu īstenošanā **nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas**, veicinot dalībnieku ar kustību traucējumiem iesaisti. Ilgtspēju veicināja darbinieku apmācības, starptautiskās konkurētspējas uzlabošana un ilgtspējīgas tēmas, piemēram, vides projekti un klimata ietekmes mazināšana.

Uzņēmējdarbības rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.1.3.	Atbalstīto komersantu skaits - i.13.1.1.d	25	529	2 116%
13.1.1.3.	Atbalstīto komersantu skaits, kas saņem grantus - i.13.1.1.e	20	517	2 585%
13.1.1.3.	Komersantu skaits, kuri saņem nefinansiālu atbalstu - i.13.1.1.f	15	23	153%
13.1.1.4.	Atbalstīto komersantu skaits	10	102	1020%
13.1.1.4	Komersantu skaits, kuri saņem nefinansiālu atbalstu	10	102	1020%
13.1.1.4	Atbalstīto komersantu skaits, kas saņem grantus	10	99	990%
13.1.6.	Atbalstīto komersantu skaits līdz 31.12.2023 - i.13.1.6.a (CV28)	85	332	390,5%
13.1.6.	Komersantu skaits, kuri saņem grantus, līdz 31.12.2023 - i.13.1.6.b (CV29)	85	353	415,2%
13.1.6.	Personu skaits līdz 31.12.2023., kuras saņem nefinansiālu atbalstu - i.13.1.6.c	899	6645	739,1%

Pašvaldības atbalsts

- REACT-EU sniegtais atbalsts Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanai ir solis ceļā uz klimatneitrālu nākotni, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību un mazinātu klimata pārmaiņu ietekmi. Īstenotie pasākumi **ir atbilstoši 2030. gadam noteiktajiem klimatneitralitātes mērķiem.**
- Veiktā projektu analīze liecina, ka investīcijas publiskās infrastruktūras attīstībā ir bijušas veiksmīgas. Veiktie energoefektivitātes **uzlabojumi ēkās ir tieši saistīti ar ievērojamu izmaksu samazinājumu.** Īstenotie projekti ir ne tikai veicinājuši ilgtspējīgu attīstību, bet arī palielinājuši nekustamā īpašuma vērtību.
- Projektu īstenotāji **saskārās ar būtiskiem izaicinājumiem**, kas saistīti ar darbaspēka trūkumu, būvniecības materiālu piegādes ķēžu traucējumiem, finanšu izaicinājumiem, nepieciešamām izmaiņām projekta īstenošanas termiņos.
- Pasākumi īstenoti, pilnībā **ievērojot horizontālos principus** "Vienlīdzīgas iespējas" un "Ilgtspējīga attīstība" principus.

Pašvaldības atbalsta rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.3.1.	Primārās enerģijas gada patēriņa samazinājums sabiedriskajās ēkās	4 702 062	10 682 310	227,18%
13.1.3.1.	Aprēķinātais siltumnīcefekta gāzu samazinājums gadā	1 818	2 430,54	133,69%
13.1.3.1.	Vidējais siltumenerģijas patēriņš apkurei	120	124,21	96,6%

Reģionālā attīstība

- Reģionālo attīstību veicināja daudzdzīvokļu ēku atjaunošanas projekti, piedāvājot atbalstu grantu, aizdevumu un garantiju veidā, kā arī konsultācijas dzīvokļu īpašniekiem. Projekti **uzlaboja dzīves apstākļus Covid-19 laikā** un pēc tam, kad attālinātais darbs padarīja kvalitatīvu dzīves telpu īpaši svarīgu.
- Pasākuma rezultātā **uzlabojušies vides rādītāji**, ievērojami samazinoties siltumnīcefekta gāzu emisijām un siltumenerģijas patēriņam apkurei. Lielākā daļa projektu īstenota RĪgā un Pierīgā.
- Galvenie izaicinājumi projektu īstenošanā un bija būvniecības cenu būtiskais palielinājums, Covid-19 ierobežojumi veikt būvniecību, būvnieku nepietiekamie darbaspēka un finanšu resursi, kā arī laika apstākļi. Visi šie **apstākļi ietekmēja projektu īstenošanas termiņus un nepieciešamā finansējuma apjomu**.
- Pasākumi īstenoti, **pilnībā ievērojot horizontālos principus** "Vienlīdzīgas iespējas" un "Ilgtspējīga attīstība" principus. Ilgtspējīga attīstība nodrošināta projektos izmantojot atjaunojamos energoresursus, kā arī uzlabojot esošo dzīvojamo fondu.

Reģionālās attīstības rādītāju izpilde

SAM	Nosaukums	Plānots	Sasniegts	Izpilde
13.1.1.2.	Mājsaimniecības ar uzlabotu enerģijas patēriņa klasifikāciju	3 403 mājsaimniec.	21 949 Saskaņā ar EM 22 710 mājsaimniecības kopā, 10,55% no REACT-EU 2 395 mājsaimniecības	70,3%
13.1.1.2.	No atjaunojamiem energoresursiem ražotā papildjauda	0,86 MW	1,33 MW	154,6%
13.1.1.2.	Aprēķinātais siltumnīcefekta gāzu samazinājums gadā	15 227 CO2 ekv. t.	24 403 CO2 ekv. t.	160,2%
13.1.1.2.	Aizdevumi, ko "Altum" izsniegusi ēku energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošanai	49	67	136,7%
13.1.1.2.	Vidējais siltumenerģijas patēriņš apkurei ēkās	120 kWh/m2/gadā	60 kWh/m2 gadā	50%

STRATĒĢISKIE SECINĀJUMI

- **Ātra un efektīva plānošanas dokumentu un Ministru kabineta noteikumu izstrāde un apstiprināšana** ir būtiska krīzes un ārkārtas situācijās, lai gala labuma guvēji saņēmēji saņemtu atbalstu pēc iespējas ātrāk un tas atbilstu viņu vajadzībām.
- Ņemot vērā projektu īstenošanas ilgumu un būtiskās izmaiņas ārējos faktoros, piemēram, būvniecības izmaksu palielinājums, ģeopolitiskās situācijas izmaiņas un citus faktoros, **pasākumu Ministra kabineta noteikumos būtu lietderīgi paredzēt iespējas noteiktās robežās grozīt projekta nosacījumus.**
- **Turpināt samazināt administratīvo slogu gan atbildīgajām iestādēm, gan projekta īstenotājiem attiecībā uz pieprasītās informācijas apjomu.** Lai nodrošinātu efektīvāku projektu īstenošanu, jāturpina vienkāršot KPVIS sistēmu, padarot to lietotājiem draudzīgāku, un integrējot datus no citām valsts informācijas sistēmām.

STRATĒĢISKIE IETEIKUMI

- **Finansējuma saņēmējus labāk informēt par atbalsta iespējām un atbalsta finansējuma avotu**, lai tiktu akcentēta konkrētā ES iniciatīva reaģēt uz globāliem izaicinājumiem. Finansējuma saņēmējus informēt līguma slēgšanās brīdī lai no projekta īstenošanas pirmās, visiem iesaistītajiem būtu skaidrs finansējuma avots;
- Ņemot vērā administratīvo slogu projektu pieteikumu sagatavošanā un izvērtēšanā, kā arī nepieciešamību nodrošināt pēc iespējas lielāku ietekmi no saņemtā atbalsta, **neplānot mazas atbalsta summas, piemēram 5 000 – 10 000 EUR uzņēmumu darbības atbalstam**. Pasākumu plānošanas posmā izvērtēt gala labuma guvēju interesi par pasākumu un optimālo atbalsta apmēru, kas sniegtu vislielāko ietekmi no plānotās intervences.
- Ņemot vērā nepieciešamo laiku un administratīvo resursu Ministru kabineta noteikumu izstrādei, **neplānot pasākumus, ar mazu pasākuma kopējo finansējumu**, piemēram, viens milj. EUR, ja pasākums paredzēts plašam labuma guvēju lokam.

STRATĒĢISKIE IETEIKUMI

- Lai labāk nodrošinātu projektu rezultātu ilgtspēju, **iekļaut pasākumu Ministru kabineta noteikumos prasību ņemt vērā sociāli atbildīga (t.sk. “zaļā”) publiskā iepirkuma nosacījumus.**
- Sagatavojot Ministru kabineta noteikumus vai to grozījumus, **nepieciešams definēt SMART principiem atbilstošus mērķus:** specifiskus, mērāmus, sasniedzamus, būtiskus un laika ziņā noteiktus, kas ļautu objektīvi novērtēt, vai pasākuma kopējie mērķi ir sasniegti. Investētais finansējums pats par sevi nenosaka, vai projekta mērķi ir sasniegti.

Izvērtējuma speciālistu komanda

Mg. Daina Belicka
Izvērtējuma vadītāja

Iveta Reinholde
Speciālists

Dr.oec. Zane Zeibote
Speciālists

Mg. Dace Krupenko
Speciālists

Bc. Marika Berežņika
Speciālists

Paldies!